

Szilvási Zsuzsanna*

MAGYAR BEVÁNDORLÓK NYELVI HELYZETE NORVÉGIÁBAN

Abstract

After some waves of immigration a relative small number of Hungarian immigrants live in Norway today. They have their own associations like the Norwegian-Hungarian Association, the Circle of Friends of Hungarians and other meetings which play an important role in the retaining of the Hungarian language and culture. In addition the family can be the main scene of the retaining of Hungarian in Norway after the system of mother tongue education has been changed in the last few decades. This study gives insight into the level of my informants' knowledge of Hungarian.

Kulcsszavak: *magyarok, egyesületek, nyelvmegőrzés, anyanyelvtanulás, anyanyelvi tanár*

1. Bevezetés

Közismert, hogy a különböző, térségünket érintő problémás időszakokban valamennyi skandináv állam jelentős számú magyar nemzetiségű bevándorlót fogadott be. A Skandináviában élő magyarok számáról pontos adatokat azonban nem tudunk. Becslések szerint a svédországi magyarok száma közel 30 000-re, a finnországiaké 3000, a dániaiaké 2500 főre tehető, sőt Izlandon is él néhány magyar család.¹ A Norvégiában élő magyarság 3000-4000 fős létszámát tekintve² nem sorolható a nyugati magyar diaszpóra jelentős csoportjai közé, amelynek egyik oka a földrajzi tényező (távolság, klíma) mellett az ország korábbi, a maihoz nem hasonlítható, kevésbé fejlett gazdasági helyzete, ami nem volt vonzó a bevándorlók számára. Ma már hazánk szerteágazó kapcsolatokkal rendelkezik a skandináv államokkal, az észak-európai országok, köztük Norvégia, vonzó célországokká váltak a munkavállalás, esetleg letelepedés tekintetében is.

A magyar–norvég kapcsolatok hosszú ideig nem voltak jelentősek, ennek valószínűleg a két ország közötti nagy földrajzi távolság volt a fő oka. Említésre méltó eseményekről csupán a 18. századtól beszélhetünk, amikor egy-egy tudós, művész érkezett Norvégiába (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 105). A 19. század közepén a két

* Szilvási Zsuzsanna, PhD-hallgató, PTE Nyelvtudományi Doktori Iskola; Kaposvári Egyetem, zsuszil@t-online.hu

¹ A norvégiai Magyarok Baráti Köre közlése alapján

² A norvégiai Magyarok Baráti Köre közlése szerint 3000 (<http://www.mbk-norvegia.no>), Kovács Andor adatai szerint 4000 magyar él ma Norvégiában (<http://www.nemzetismeret.hu/?id=7,21#>).

ország egymás iránti érdeklődése valamelyest megélnék, akkor a norvég szellemi élet képviselői is érdeklődni kezdtek Magyarország iránt; mesterek, tudósok úti célja lett az ország. Ezzel párhuzamosan egyre több magyar – elsősorban tudós, művész – figyelmét keltette fel az abban az időben alig ismert észak-európai ország.

2. Magyarok bevándorlása Norvégiába a 20. században

2.1. Bevándorlási hullámok

Az első világháború utáni időből már vannak információk nem nagyszámú magyar származású bevándorlóról (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 108). Ők mindenképp előtt iparosként, zenészként, valamint házasságkötéssel kerültek Norvégiába.

A második világháború erőteljesen megviselte Norvégiát – mind gazdaságilag mind pedig pszichésen. Ez a tény az országba bevándorolni szándékozókhoz való viszonyulását is meghatározta: azaz nem szívesen látta az idegeneket, a bevándorlókat (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok, 2000: 109–110). Ez alól kivételt talán csak a háború szörnyűségeit túlélő zsidó menekültek jelentettek; abban az időszakban több magyar zsidó család is érkezett Norvégiába, az 1950-es évek elején szerveződő hitközség a legnagyobb létszámot 1954–58 között érte el (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 162).

A magyar bevándorlók igazán nagy hulláma az 1956-os eseményeket követően érte el Skandináviát, amikor körülbelül 2000 magyar menekült jutott el Norvégiába (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 136).

Még az 1970-es évek végén is elég intenzívnek mondható a Norvégia iránti érdeklődés; akkor viszonylag könnyen kaptak politikai menedéj jogot a magyarországi menekültek, akik számára vonzóak voltak a kedvező munkalehetőségek és a magas életszínvonal. 1975–80 között, annak ellenére, hogy Magyarország minden eszközzel megnehezítette nemcsak a kivándorlást, de egyáltalán a nyugati országokba való utazást is, körülbelül 200 fő vándorolt ki Norvégiába (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 142).

A határon túli magyarok lakta területekről jellemzően a 80-as évek végén, a 90-es évek elején érkeztek az észak-európai országokba. Erdélyi magyarok nagyobb csoportokban 1989 után vándoroltak ki Norvégiába, mivel Skandináviába nem kellett külön vízumot kérniük. A délszláv háború következtében a volt Jugoszlávia területéről menekültek magyarok is, azonban az ő számukról sem kaphatunk pontos információkat, hiszen állampolgárság szerint és nem nemzetiség szerint jegyezték be a menekülteket (Bíró-Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 142).

2.2. A bevándorlás okai, motivációi

A norvég nyelvpolitikával összefüggésben végeztem helyszíni kutatásokat Norvégiában, és ennek kapcsán vettem fel a kapcsolatot a helyi magyar közösséggel mint bevándorolt kisebbséggel, és egy kisebb felmérést is elvégeztem a körükben.

Összesen huszonöt főt kérdeztem meg; közülük hatan házasságkötés, családalapítás, öten pedig munkavállalás miatt mentek Norvégiába. Négyen az ottani, nyugodtabb élet reményében választották a skandináv országot. További négy esetben az akkori rendszer volt a kivándorlás oka, ugyancsak négy interjúalanyom a szülőkkel, három fiatal pedig egyetemi tanulmányok folytatása céljából érkezett Norvégiába. Vizsgálati alanyaim többsége 40 év alatti, tehát a fiatalabb korosztályhoz tartozik, ami nagymértékben meghatározza kivándorlásuk okait, amelyek között első helyen szerepel a munkavállalás, a családalapítás vagy a felsőfokú tanulmányok folytatása. Az idősebb norvégiai magyarok közül kerültek ki azok, akik a múlt rendszer politikája miatt hagyták el Magyarországot.

Ahhoz azonban, hogy valós képet kaphassunk a magyarok Norvégiába történő kivándorlásának okairól, elengedhetetlennek tartom több személy, illetve vélemény megismerését. Ezt a Magyarok Baráti Köre kiadásában néhány éve megjelent *Magyarok Norvégiában* című könyvében, (korábban az *MBK Híradó* című lapban) közzét interjúk alapján, azok elemzésével teszem.

A 21 interjúalany a nevezett norvégiai magyar szervezethez közel álló, annak programjain rendszeresen részt vevő, esetleg abban vagy más magyarokat tömörítő, illetve segítő szervezetben tisztséget is vállaló személy. Valamennyien a skandináv államban már legalább húsz éve élő és dolgozó magyarok, akik kivétel nélkül szakmájuk elismert képviselői lettek, és kiválóan ismerik a bevándorlóként való boldogulás minden nehézségét. Pályájukból egyben életkorukra is következtethetünk, ezekben az esetekben kizárólag közép-, illetve idősebb korú magyar bevándorlókról beszélhetünk. Ennek megfelelően hazájuk elhagyását is más tényezők idézték elő, mint a mostani fiatal generáció elvándorlását. Házasságkötés céljából például csupán egy fő költözött Norvégiába, tanulmányok folytatása miatt szintén egy fő, norvégiai munkavállalás volt a kivándorlás oka további két személynél. Az interjúkban megszólalók döntő többsége életének ezt a komoly döntését az akkori rendszer sajátosságaira hivatkozva hozta meg. Legnagyobb részük 1956 után, néhányan az 1970-es 1980-as években, két válaszadó pedig közvetlenül a második világháború után menekült külföldre.

Egy másik érdekes kérdés a célország kérdése, azaz hogy miért éppen Norvégiában telepedtek le. Ez a legtöbbjüknel – saját bevallásuk szerint – nem volt előre elhatározott; a Norvégiába menekülő magyarok túlnyomó többségénél az volt a döntő, hogy abban az időben az európai országok közül Svédország és Norvégia nyitotta meg leginkább kapuit a menekültek előtt. Sokukat az ausztriai menekülttáborokban informálták a norvégiai lehetőségekről, ami felkeltette érdeklődésüket, és az északi ország mellett döntöttek. Voltak olyanok is, akiket már ott tartózkodó ismerősök „csábítottak” Norvégiába. Elenyésző azok száma, akiket munkameghívás, illetve a képzettségüknek megfelelő jó munkalehetőség reménye vonzott Norvégiába. Ugyancsak kicsi azok aránya, akiknek tanulmányi okokból, valamint házasságkötés céljából esett a választása erre az északi államra.

A felmérés során megkérdezett magyarok tekintetében már sokkal dominánsabb a céltudatos és célirányos választás, hiszen a döntő kivándorlási okok a munkavállalás, a továbbtanulás és a családalapítás voltak.

A két csoportot alkotó megkérdezettek tehát életkorukat és azzal összefüggésben a kivándorlásuk okát, valamint a célország kiválasztásának módját tekintve jelentősen különböznek egymástól. Ilyen módon, azaz az általam megkérdezett és az interjúkötetben bemutatott norvégiai magyarok kivándorlási körülményeinek bemutatásával árnyaltabb, valósabb képet kaptunk a Norvégiába távozó magyarok motivációit illetően.

3. A kultúra és nyelv megtartásának, ápolásának lehetőségei

A nyugati szóránymagyarság kultúrájának és nyelvének megőrzésében a család mellett a különböző magyar intézmények kapnak kiemelkedő szerepet. Itt a legkülönbözőbb funkciókat betöltő intézményekre, egyesületekre kell gondolnunk, amelyek nagymértékben hozzájárulnak a Norvégiában élő magyarok egymás közötti, valamint a magyarországi és a világban másutt élő magyarokkal történő kapcsolattartásukhoz. Közösségépítő és nyelvmegtartó szempontból hasonlóan nagy jelentőséggel bírnak az egyes egyházi közösségek is (Pátkai 2003: 24).

A következőkben a norvégiai magyarok kultúra- és nyelvmegőrzéséhez segítséget nyújtó szervezetek, intézmények bemutatására teszünk kísérletet.

3.1. Magyar egyesületek Norvégiában

3.1.1. Norvég–Magyar Egyesület (Norsk–Ungarsk Forening)³

Az egyesület létrejöttének fő célja a norvég–magyar kapcsolatok fejlesztése, melynek egyik legalapvetőbb pillérét a kulturális kapcsolatok jelentik.

A ma működő egyesület az 1937-ben Oslóban megalapított *Den Norsk–Ungarske Forening* (A Norvég–Magyar Egyesület) néven megalakult egyesület jogutódjának tekinti magát (vö. Foreningens formålparagrafer, 1. Foreningens bakgrunn). A legfontosabb céljai között a következőket találjuk: a Norvégia és Magyarország közötti együttműködés és a két ország és polgárai közötti jobb megértés és baráti kapcsolat erősítése, valamint a norvég és magyar kormány és más szervezetek együttműködése annak érdekében, hogy megismertessék egymással többek között kultúrájukat, történelmüket és művészetüket (vö. Foreningens formålparagrafer, 2. Foreningens formål).

Az egyesület működésében a második világháború ideje és az azt követő, hidegháborús időszak természetesen törést okozott, csak az 1950-es évek második felében kezdődhettek meg a kísérletek a tevékenységek újbóli felélénkítésére. Ez szoros összefüggésben volt az 1956-ban Norvégiába menekült magyarok igényeivel, az egyesület ugyanis nagy segítséget jelentett a magyar menekültek beilleszkedésében, kezdeti nehézségeik leküzdésében (Bíró–Sey–Dobos–Fáskerti–Sulyok 2000: 9). Az ilyen jellegű szervezetek és intézmények iránti fokozott igényről tanúskodik az is, hogy 1960 és 1970 között Oslóban még kulturális központ is működött *Ungarsk Hjem* néven. Az érdeklődés fokozatos csökkenésével azonban a központ megszűnt.

³ <http://www.nufo.no>

A Norvég–Magyar Egyesület életében a második fellendülés a rendszerváltással indult meg. 1993-ban újították fel az egyesületet, akkor elfogadta a közgyűlés az évtizedekkel korábbi határozatokat, ami a jogfolytonosságot is jelzi. Az egyesület rendszeres és időszakos rendezvényekkel igyekszik a Norvégiában élő magyarokat összetartani. A rendszeres programok közé tartoznak a magyar nemzeti ünnepekről való közös megemlékezések, a karácsonyi és újévi összejövetelek. Ezenkívül rendszeresen szerveznek kétnyelvű klubot gyermekeknek, amelynek keretében mind a magyar, mind pedig a norvég kultúra elemeivel, hagyományokkal ismerkednek a foglalkozásokon részt vevők. Mindezekon túl segíti a különféle kulturális tevékenységeket, az azokon alapuló cserekapcsolatok kialakítását, lebonyolítását, valamint magyarországi szervezeteket, csoportokat is támogat, ezenfelül kapcsolatot tart fenn a Magyarországon tanuló norvég egyetemi hallgatókkal is.

Mint ahogy tevékenységének felélénkülése és tagságának alakulása is szorosan kötődik az 1956-ban bekövetkező kivándorlási hullámhoz, ez a magyar egyesület képviseli legerőteljesebben az 1956-os eszméket is.

Az egyesület rendelkezik saját kiadvánnyal is, ez a *NUFO INFO*, ami azonban nem magyar, hanem norvég nyelven közli írásait – ez közvetett utalás a norvégiai magyar közösség nyelvállapotára; mindössze esetenként néhány verset jelentet meg párhuzamosan mindkét nyelven.

3.1.2. Magyarok Baráti Köre⁴

A norvégiai *Magyarok Baráti Köre* 1990-ben alakult Oslóban. A szervezet elődjének tekinti az 1930-ban létrehozott Norvégiai Magyar Egyesületet, amely csak néhány évig működött.

Ennek az egyesületnek a legfontosabb célja tagjainak és a többi norvégiai magyarnak az összefogása, a magyar kultúra, anyanyelv és hagyományok megőrzése. Az egyesületet a tagsági díjakon kívül nagyrészt norvég pályázati pénzekből működtetik. Mindezek érdekében tevékenységeihez tartozik magyar vonatkozású és magyar nyelvű programok szervezése, magyar, illetve magyar–norvég témájú könyvek és egyéb publikációk megjelentetése. Az egyesület számos olyan programot is szervez, amelyeknek keretében magyar művészeket, közéleti személyeket hívnak meg. Ezekkel a rendezvényekkel és kiadványokkal – azon túl, hogy az ott élő magyaroknak szólnak – a magyar kultúra, történelem, valamint irodalom megismertetését és népszerűsítését is kívánja szolgálni. Ez a szervezet is rendszeresen ad ki újságot, az 1992-től negyedévenként megjelenő magyar nyelvű *MBK Híradót*.

Emellett az MBK gondoskodik a gyermekek rendszeres magyar nyelvi és kulturális foglalkozásairól. A *Csincsele* gyermekcsoport Oslóban óvodás- és kisiskolás korú gyerekeknek rendszeresen, általában kéthetente biztosít lehetőséget a magyar nyelv és kultúra megismerésére, elsajátítására. Képzett pedagógusok foglalkoznak a gyerekekkel; külön csoportban a 3 évesekkel vagy fiatalabbakkal, és külön az idősebbekkel. Az aktuális foglalkozásokat néptánc tanulással kötik össze.

⁴ <http://www.mbk-norvegia.no>

Külön honlap működik *HunNor* néven⁵, amelynek szerepe a Norvégiában élő magyarok összefogása, a kapcsolattartás, illetve az egymás közötti kapcsolatfelvétel megkönnyítése és információközlés a különböző magyar vonatkozású programokról.

Hosszú évek óta kedvelt oslói összejövetel az évente megrendezett Katalin-bál. Az egyik legfrissebb, rendszeresen megrendezésre kerülő program pedig a magyar táncház, amelyen gyermekek és felnőttek egyaránt részt vehetnek.

3.2. Magyar egyházi közösségek Norvégiában

Oslóban – és a nagyobb, jelentősebb számú magyar közösséggel rendelkező városokban – rendszeresen tartanak magyar nyelvű istentiszteletet.

Magyar nyelven tartott protestáns, illetve katolikus miséken vehetnek részt az érdeklődők, azokat követően pedig általában szintén magyar nyelvű előadásokra, valamint kötetlen beszélgetésekre kerül sor.

A magyar nyelv gyakorlása mellett ezeknek a programoknak a magyar közösségek összekovácsolásában, a magyarországi vendégek meghívásával pedig az anyaországgal való kapcsolattartásban van nagyon fontos szerepük.

4. A norvégiai magyarok anyanyelvmegőrzésének és -tanulásának lehetőségei

Az anyanyelv megőrzésének és továbbadásának legkézenfekvőbb színtere és módszere a magánélet, a család szférájába tartozik. A szülők, amennyiben fontosnak tartják a magyar nyelv megőrzését, megtanítják gyermekeiknek, és ezt használják a velük való kommunikációban, ezen a nyelven mesélnek nekik. A magánéleti kommunikáció azonban csak az anyanyelv korlátozott használatára tehet képpé, ezért szervezett, szakszerű oktatásra is szükség van a teljes körű nyelvi kompetencia kialakítása érdekében. Norvégiában a magyar nyelv tanulására az állami iskolarendszer keretein belül az általános iskolában és az egyetemen van lehetőség.

Az általános iskolai anyanyelvtanulás lehetősége, annak feltételei, a tantárgy státusza azonban néhány évtized alatt megváltozott, ma már korántsem olyan népszerű, mint amilyen a megszervezés első éveiben volt. Az anyanyelvi oktatás ma sem szűnt meg teljesen, és a lehetőségek sem mindenütt egyformák. Vannak olyan iskolák, ahol ma is szívesen teljesítik a szülők anyanyelvi (vagy az újabb terminológia szerint: származásnyelvi) oktatásra vonatkozó igényeit, ezzel szemben más helyeken különféle okokra hivatkozva nem teljesítik az ilyen kéréseket.

A középiskolában nincs a bevándoroltak számára anyanyelvi oktatás, viszont lehetőség van arra, hogy a középiskolások magántanulóként érettségizzenek magyarból; az utóbbi években 4–6 tanuló élt ezzel a lehetőséggel (Bíró-Sey-Dobos-Fáskerti-Sulyok 2000: 174).

⁵ <http://www.hunnor.net>

4.1. Iskolai anyanyelvtanulás Norvégiában

Norvégiában a bevándorlók gyermekeinek lehetőségük van az általános iskolában anyanyelvi oktatásra. Ez azonban nem mindig volt így, az anyanyelvi oktatás szabályozása az utóbbi években többször változott. Az 1980-as évektől vezették be a migránsok anyanyelvi oktatását, amikor nagy számban érkeztek az országba – elsősorban ázsiai – munkavállalók és menekültek. Abban az időben volt néhány magyar anyanyelvű tanár is, akik különböző iskolákban tanították a magyar kisiskolásokat.

Ezt a gyakorlatot szüntette be az 1987. évi tanterv (M87), amelynek legfőbb célkitűzése a bevándorló gyerekek funkcionális kétnyelvűsége lett. Ez pedig egyrészt azt követelte meg, hogy ezek a gyerekek jól boldoguljanak a norvég nyelvvel, ami elengedhetetlen a norvég társadalomba való beilleszkedésükhöz, valamint a későbbi érvényesülésükhöz és a munkapiaci versenyképességükhöz. Másrészt viszont előírja azt is, hogy a migránsok őrizzék meg gyökereiket, ennek pedig az anyanyelvi kompetencia az egyik legfontosabb eleme. Ezen az alapon működött a magyar gyermekek ún. centralizált oktatása, ami azt jelentette, hogy kijelöltek egy iskolát, és oda gyűltek össze a gyerekek délután magyar órára. Ezen kis csoportos, gyakran egy-két fővel folyó foglalkozások heti óraszama időszakoktól függően egy és négy óra között változott, az órákon a nyelv tanítása mellett a kultúra, történelem és földrajz oktatására is hangsúlyt fektettek (Bíró-Sey-Dobos-Fáskerti-Sulyok 2000: 174). Ezek a kis csoportok különböző kulturális programokat is szerveztek, hogy alkalmat teremtsenek a norvégiai magyar közösségek összejövetelére. Az ilyen foglalkozásokon részt vett gyerekek közül voltak, akik később magyar gimnáziumban tanultak és tettek érettségi vizsgát, mások felsőfokú tanulmányokat folytattak vagy munkát vállaltak Magyarországon (Bíró-Sey-Dobos-Fáskerti-Sulyok 2000: 176).

Nagy változást a nem norvég anyanyelvű gyerekek anyanyelvi oktatásának szabályozásában az 1997-es tanterv (Læreplan '97) hozott. Az ebben a tantervben megfogalmazott cél a norvég társadalomba integrált ember nevelése, amelyben az anyanyelvi, illetve származásnyelvi oktatás már nem kapott helyet.

A legújabb rendelkezések szerint a fentebb bemutatott típusú anyanyelvi oktatás nem fog a jövőben folyni, csupán a norvég nyelvet még nem megfelelő szinten ismerő bevándorló gyerekek anyanyelvi segítésére van lehetőség, addig, amíg el nem éri a befogadó ország nyelvén azt a szintet, ahol biztonságban érzi magát az oktatási folyamatban. Ez a módszer megfelel a Skutnabb-Kangas-féle kategóriák közül a nyelvcsere elindító, ún. átirányító típusnak.

Az általam megkérdezett norvégiai magyarok – a ma huszon- és harmincévesek – arról számolnak be, hogy az ő iskoláskorukban járt minden nem norvég anyanyelvű gyermeknek az általános iskolában heti két óra anyanyelvi oktatás. Több éve azonban – a fent említett tantervi változtatások velejárójaként – megszűnt az anyanyelvi oktatás ilyen jellegű támogatása, finanszírozása.

Általánosan elterjedt gyakorlat az óvodákban és iskolákban anyanyelvi asszisztensek/tanárok alkalmazása. Az elsődleges cél a norvég nyelv elsajátításában történő segítségnyújtás. Az „anyanyelvi tanár” intézményét az egyik válaszadóm csupán egy

félrevezető ajánlatnak minősíti, élő értelmező szótárként fogja fel. Indokolja ezt azon ismereteivel, amelyeket családtagjaitól szerzett, ugyanis testvére és házastársa is dolgozott korábban anyanyelvi tanárként. Az ő információi alapján mondjuk azt, hogy az „anyanyelvi óra” keretein belül valójában nem az anyanyelv (és irodalom) tanítása történik, hanem a tanár elmagyarázza a tanulók által nem értett norvég fogalmakat, kifejezéseket azok anyanyelvén. Ezzel is tulajdonképpen a nem norvég anyanyelvű gyermekek norvég nyelven, norvég iskolában folyó oktatását kívánják segíteni, azaz az integrálódásukat (közvetve pedig a nyelvcseréjüket végül az asszimilálódásukat) támogatni.

Ma a bevándorlók gyermekeinek anyanyelv-elsajátítására marad a család, a szülők közreműködése. A norvég állam ugyanis az anyanyelv tanítását első sorban a család feladatának tartja, ami a sok, különböző kulturális és nyelvi háttérrel rendelkező gyermek esetében teljesen érthető. Norvégiában ugyanis ma több mint 200 országból származó bevándorló él, ennek megfelelően százas nagyságrendben mérhető az általuk anyanyelvként használt nyelvek száma; már csak ezen oknál fogva sem tudja az állam valamennyit támogatni. Ma már valójában csak a legnagyobb számú csoportokat adó (ázsiai és afrikai) bevándorlók esetében létezik támogatás anyanyelvi oktatásra.

4.2. A norvégiai magyarok nyelvmegtartási hajlandósága

2007-ben kérdőíves felmérést végeztem a Norvégiában élő magyarok körében egyrészt arra vonatkozóan, hogy milyen szinten tudnak norvégul és hogyan szereztek nyelvismereteiket, másrészt pedig, hogy milyen módon sajátították el a magyar nyelvet és milyen eszközökkel, módszerekkel őrzik anyanyelvüket, amennyiben ezt egyáltalán teszik. A vizsgálatban különös figyelmet szenteltem a magyar bevándorló szülők már Norvégiában született gyermekei maganyelv-tudásának, valamint nyelvtanulási lehetőségeinek.

4.2.1. A norvég nyelvi kompetenciáról

Először a megkérdezettek norvégiai életbe történő integrálódásának alapvető eszközét, a **norvég nyelvtudásuk** szintjét mutatom be. A huszonkét **első generációs bevándorló** közül négy **anyanyelvi szinten**, kilenc **felsőfokon**, illetve **folyékonyan** (nagy részük nyelvvizsgával is rendelkezik), öt **középfokon**, illetve haladó szinten vagy **jól** beszél és ír norvégul. Hárman pedig **most tanulják** a nyelvet. Persze ezek az eredmények nem meglepőek, hiszen a válaszadók nyelvtudása szorosan összefügg a Norvégiában eltöltött idő hosszával. A megkérdezettek több, mint kétharmada legalább öt éve él ebben az országban, közülük is a legtöbben eddig 5–10, valamint 20–30 évet töltöttek Norvégiában, ezenkívül öten több, mint 30 éve élnek ott. Ők azok, akik elég hosszú időt eltöltöttek már a skandináv országban ahhoz, hogy másodnyelvi, vagy felsőfokú szinten, de mindenképp magas színvonalon tudjanak norvégul. A fennmaradó öt fő tartózkodik kevesebb, mint öt éve, közülük is három személy egy évnél rövidebb ideje Norvégiában, ők azok, akik alacsonyabb szinten ismerik a nyelvet, vagy éppen most tanulják.

A válaszadók döntő többsége **autodidakta** módon vagy **tanfolyamon, esti iskolában**, esetleg a kettő kombinációjával tanulta, illetve tanulja a nyelvet. Négy olyan megkérdezett van, aki gyermekként érkezett Norvégiába, így ők természetesen **óvodában vagy/és iskolában** szerezték norvég nyelvtudásukat.

4.2.2. Magyar nyelvhasználati lehetőségek

A **magyar nyelvet** az általam megkérdezettek valamennyien **anyanyelvként** használják, és még anyanyelvi környezetben, Magyarországon vagy Erdélyben sajátították el. Válaszadóim csaknem 73%-a **napi rendszerességgel használja** a magyar nyelvet. Leginkább azért, mert nagy részüknek magyar az élet- vagy házastársa, és köztük magyarul zajlik a mindennapi kommunikáció. Öt fő mondta azt, hogy hetente többször használja anyanyelvét, és csupán egy személy válaszolta azt, hogy hetente csak egy-két alkalommal van lehetősége a magyar nyelv használatára. A válaszokból jól látszik, hogy a Norvégiában élő magyarok ezen csoportja jellemzően nagy gyakorisággal és rendszeresen használja anyanyelvét szóban és/vagy írásban. Erre a legnagyobb arányban –mint már említettem– elsősorban **szűkebb családjukban** valamint **tágabb család körben** és **barátokkal** e-mailen, telefonon és más telekommunikációs eszközön keresztül kerül sor. Ezenfelül három olyan esettel is találkoztam, hogy a munkahelyen is nyílik magyar nyelvű kommunikációra lehetőség egy magyar anyanyelvű munkatárssal. Nem elhanyagolhatóak azok a válaszok, amelyek a **többi norvégiai magyarral való kapcsolattartást** említik az anyanyelv használatára történő lehetőséggként. Mindemellett természetesen többen tartják szinten magyar nyelvtudásukat rendszeres olvasás, esetleg naplózás segítségével, általában azok, akik nem találnak más módot rá.

Válaszadóim valamennyien fontosnak tartják az anyanyelv ápolását és használatát, sőt harmaduk különösen fontosnak ítéli azt.

Elengedhetetlennek tartom a **második generációs norvégiai magyarok** nyelvi helyzetét is megvizsgálni. Ehhez információkat előbbi válaszadóim gyermekeire vonatkozóan kaptam. Ezeknek a már Norvégiában született, mindkét vagy egyik szülőn keresztül magyar származású– fiataloknak és gyermekeknek a magyar nyelvtudása különösen izgalmas kérdés. A válaszadók egy részének – ami viszonylag fiatal korukkal magyarázható – még nincs gyermeke, ezért összesen 23 gyermekről adtak a szülők információkat.

A kapott adatok szerint a felmérésben résztvevő, második generációt alkotó norvégiai magyarok életkori megoszlása a következőképpen néz ki: hét gyermek 6 évnél fiatalabb, négyen 7–10 évesek. Két fiatal a 11–20 év közötti kategóriába sorolható, öten 20–30 év közöttiek és öten 30 évesnél idősebbek. Megközelítőleg azonos a 15 éves vagy annál fiatalabb gyermekek és a legalább 16 éves fiatalok száma, ami természetesen összhangban áll a kivándorló szülők már ismertett életkori megoszlásával.

A gyermekek magyar nyelvtudásának vizsgálatánál meghatározó tényező, hogy mióta, illetve mennyi idősebb koruk óta élnek Norvégiában. E szempont szerint igencsak homogén csoportot alkotnak, ugyanis hárman egészen fiatalok (4 évesnél fiatalabb) voltak Norvégiába érkezésükkor. A többiek, 16 fiatal már Norvégiában született. Ez a tény felveti azt a kérdést, hogy ezek a születésüktől, illetve életük legkorábbi szakaszá-

tól Norvégiában élő, a norvég társadalomban szocializálódó, a norvég nyelvvel a legkülönbébb csatornákon keresztül kapcsolatba kerülő, a nyelvi hatásokra is a leginkább fogékony emberek rendelkeznek-e magyar nyelvismerettel, és ha igen, milyen szintű nyelvismerettel. A hozzám beérkező adatok alapján ebből a szempontból is homogénnek mondható a norvégiai magyarok második generációja. Tizenöt fő ugyanis – a szülő megítélése szerint – **anyanyelvi szintű magyar nyelvtudással** rendelkezik vagy **folyékonyan beszél** a nyelvet. Öten középszinten tudják használni a magyar nyelvet, további két gyermek pedig még olyan korú, hogy esetükben nem beszélhetünk nyelvtudásról. Egy esetben kaptam olyan információt, hogy a válaszadó már felnőtt korú gyermeke csupán néhány magyar szót tud, valójában egyáltalán nem beszél magyarul. A személyek közül, akikről az információkat kaptam, tizenkilenc fő **családjában, szüleitől vagy egyik szülőjétől tanulta a magyar nyelvet**, ketten – az idősebb korosztályhoz tartozók, akiknek gyermekkorában még jobb lehetőségeket és feltételeket biztosítottak a bevándorlók gyermekeinek szóló intézményi anyanyelvi oktatáshoz, tehát iskolában sajátították el, további két gyermek pedig még Magyarországon tanulta a magyar nyelvet. Csaknem mindannyian **naponta használják a magyar nyelvet, leginkább családjuk körében**. Csak heten használják a nyelvet **hetente néhány alkalommal** vagy annál ritkábban. Egy fő szinte soha nem használja a magyar nyelvet. A válaszokban a **magyar nyelv használati területeként a család** mellett még a **barátok és az ismerősök** szerepelnek, de teljes mértékben döntő a család szerepe.

Ebből a vizsgálatomból egyértelműen kiderül, hogy a norvégiai magyarok második generációjának magyar nyelvismeretét – egyetlen egy kivétellel – a szülők nagyon jó színvonalúnak ítélik meg, amiben meghatározó szerepet a magyar anyanyelvű szülők (mindkettő vagy az egyik szülő) játszanak vagy játszottak. Az eredmény, miszerint az első generációs kivándorlók valamennyien fontosnak tartják anyanyelvük ápolását, tulajdonképpen magában foglalja gyermekeik magyar nyelvtanulásához való viszonyulását. Ők ugyanis nemcsak a saját, hanem gyermekeik esetében is kimondottan fontosnak tartják az anyanyelv megtartását az új hazának választott idegen országban is.

5. Összefoglalás

A viszonylag kis létszámú, az anyaországtól nagy távolságra élő magyar bevándorló szórványkisebbség számára a magyar nyelv és kultúra megtartása és ápolása szempontjából a legfontosabb közösség a család, mindenekelőtt a magyar származású szülők vagy szülő, valamint a magyar házas- vagy élettárs, miután az állam kivonult a hivatalos keretek megteremtéséből, és magánügynek tekinti a nyelv ügyét.

A második generációtól kezdődően fokozódik az esély a magyar identitás gyengülésére, a magyar nyelvtől és kultúrától való eltávolodásra, amit nagymértékben befolyásolnak a vegyesházasságok, de itt is nagy szerep jut a családoknak, a magyar közösséghez való kötődésnek – amint ezt a reprezentatívminán végzett felmérés is igazolta. A család mellett a különböző egyesületek, társaságok és egyházi közösségek, valamint ezek rendezvényei segít(het)ik a magyar kultúra és nyelv ápolását e távoli európai befogadó országban.

Irodalom

Bíró-Sey Katalin–Dobos Éva–Fáskerti Mária–Sulyok Vince (szerk.) 2000. *Magyarok Norvégiában*. Oslo: Norvégiai Magyarok Baráti Köre.

Pátkai Róbert 2003. A nyugati magyarság jövője. *Nyelvünk és Kultúránk* 4: 20–28.

Internetes források

Læreplan '97 Forrás: <http://skolenettet.no>

Mønsterplan 87 Forrás: <http://skolenettet.no>

Nemzetismeret Forrás: <http://www.nemzetismeret.hu>

Norvég-Magyar Egyesület Forrás: <http://www.nufo.no>

Norvégiai Magyarok Baráti Köre Forrás: <http://www.mbk-norvegia.no>